

KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI O'QUVCHILAR BILAN ISHLASHNING PSIXOLOGIK MUHIM OMILLARI

Otajonova Ravshanoy Rustamaliyevna

*Farg'ona viloyati Quva tumani 36-umumiy
o'rta ta'lim maktabining amaliyotchi psixologi*

Xatamova O'lmasxon Mo'ydinovna

*Farg'ona viloyati Quva tumani 32- umumiy
o'rta talim maktabi amaliyotchi psixologi*

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada kichik maktab yoshidagi o'quvchilar bilan ishlashda psixologik muhim omillar, ularning yoshga xos xususiyatlari hamda ta'lim-tarbiya jarayonida samarali yondashuvlar yoritiladi.

Kalit so'zlar: kichik maktab yoshi, o'quvchi, psixologiya, motivatsiya, diqqat, xotira, tarbiya, muloqot.

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматриваются важные психологические факторы в работе с учащимися младшего школьного возраста, их возрастные особенности, а также эффективные подходы в процессе обучения и воспитания.

Ключевые слова: младший школьный возраст, учащийся, психология, мотивация, внимание, память, воспитание, общение.

ANNOTATION

This article examines important psychological factors in working with primary school students, their age-specific characteristics, as well as effective approaches in the educational and upbringing process.

Keywords: primary school age, student, psychology, motivation, attention, memory, upbringing, communication.

KIRISH

Kichik maktab yoshi davri (odatda 6–10 yosh) bolaning hayotida muhim bosqich hisoblanadi. Bu davrda bola maktab muhitiga moslashadi, o'qish, yozish va ijtimoiy qoidalarni o'zlashtira boshlaydi. Shu sababli u bilan ishlashda psixologik omillarni hisobga olish juda muhimdir.

Eng asosiy omillardan biri — motivatsiya hisoblanadi. Bola o'qishga qiziqsa, u faolroq bo'ladi va bilimlarni tezroq o'zlashtiradi. O'qituvchi tomonidan rag'batlantirish, ijobiy baholash va qo'llab-quvvatlash motivatsiyani oshiradi.

Yana bir muhim omil — diqqat va xotira rivoji. Kichik yoshdagi bolalarda diqqat tez chalgʻiydi, shuning uchun darslar qiziqarli, koʻrgazmali va oʻyin elementlari bilan boyitilishi kerak. Bu ularning bilimni oson qabul qilishiga yordam beradi.

Muloqot madaniyati ham muhim psixologik omillardan biridir. Oʻqituvchi va oʻquvchi oʻrtasida ishonchli munosabat shakllansa, bola oʻz fikrini erkin ifoda eta oladi va oʻzini xavfsiz his qiladi.

Shuningdek, individual yondashuv ham katta ahamiyatga ega. Har bir bolaning qobiliyati, temperamenti va rivojlanish darajasi turlicha boʻladi. Shu sababli ularga bir xil yondashuv emas, balki individual yondashuv qoʻllash kerak. Oila muhiti ham bolaga kuchli taʼsir koʻrsatadi. Mehr-oqibatli, qoʻllab-quvvatlovchi muhit bolaning psixologik rivojlanishiga ijobiy taʼsir qiladi.

Taʼlim-tarbiya amaliyoti shuni tasdiqlaydiki, oʻqituvchilar oʻquvchilar bilan taʼlim-tarbiya ishlarida oʻquvchilarning manfaatlarini, ularning layoqati va ehtiyojlarini yetarlicha eʼtiborga olmasdan jamoani shakllantirishga moʻljalni olsalar, u holda ular oʻz oldilariga qoʻygan vazifalarini yecha olmaydilar. Oʻqituvchi taʼlim-tarbiya jarayoniga innovatsion yondashmasa, ijtimoiy axloqiy sohada oʻqituvchi va oʻquvchilar birgalikdagi ijodiy gʻoyalarini amalga oshirmasa, u holda egoizm, shafqatsizlik, boshqa odamlarning qaygʻusiga befarqlik kabi fazilatlarni rivojlantirishga xos boʻlgan muhit paydo boʻlishi mumkin. Bunday muhitda rahm-shafqat, hamdardlik, biror narsada yordam berish kabi hissiyot yoʻq boʻladi.

Rivojlangan davlatlarning tajribalari tahlili shuni koʻrsatmoqdaki, jamoaviy munosabatlarda kichik maktab yoshidagi oʻquvchilarda ijtimoiy-madaniy adaptatsiyani rivojlantirish shaxsiy sifatlar bilan birga taʼlim samaradorligini taʼminlash imkonini beradi. Bunday yondashuv taʼlim oluvchilarning istiqbolda samarali ijtimoiy faoliyat koʻrsatishlari uchun asos yaratadi. Boshlangʻich sinf oʻquvchilar jamoasi bilan ishlash jarayonida ularni qoʻllab-quvvatlashning muhim vazifalaridan biri ijtimoiy munosabatlarga yoʻllash, xulq-atvor meʼyorlarini oʻzlashtirishlariga yordamlashish, bunday vaziyatlarda barcha oʻquvchilarning birday faoliyat koʻrsatishlarini taʼminlashdan iborat. Jamoaviy munosabatlarda shakllantirilgan ijtimoiy-madaniy sifatlar kelajakda shaxsning jamiyat hayotida faol ishtirok etishiga asos boʻladi.

Jamoaviy munosabatlarda kichik maktab yoshidagi bolalarda ijtimoiy xulqatvor madaniyatini shakllantirish ham muhim ahamiyatga ega. Shu asosda jamoa aʼzolarida tartib-qoidalar va huquqiy meʼyorlarga amal qilish, axloq-odob va madaniyat koʻrinishlarini egallash koʻnikmasi shakllantiriladi. Bu jarayonda jamoaning har bir aʼzosi oʻz-oʻzini rivojlantirish imkoniyatiga ega boʻlishi kerak. Real hayotda oʻquvchilar jamoasi faoliyatini, oʻquvchilarning barchasini qiziqishlari va ehtiyojlarini qondiradigan tarzda tashkil etish deyarli mumkin emas.

Odatda, ushbu faoliyat kattalarning individualligi, ularning qiziqishlari, o'ziga xosliklari va tashkilotchilik qobiliyatlari bilan bog'liq. Shu sababli, birgalikdagi qiziqarli faoliyat bolalarning erkin muloqot qilishlari, shaxsiy o'ziga xosliklarini va erkin jamoaviy munosabatlar muloqotini rivojlantirish uchun alohida ahamiyatga egadir.

B.R.Djuraeva, H.M.Tojiboeva, G.M.Nazirovalarning fikricha, shaxslararo muloqot natijasida sheriklik va do'stlik munosabatlari vujudga keladi hamda rivojlanadi, shunga mos ravishda o'rtoqlik va do'stlik ruhi shakllangan kichik guruhlar paydo bo'ladi. Ular shaxs ma'naviyatini shakllantirishning eng muhim omilidir, chunki ularda o'zaro yordam, ma'naviy qo'llab-quvvatlash, g'amxo'rlik, hamdardlik va shu kabi umuminsoniy qadriyatlarning asoslariga erishiladi.

Bu o'quvchilar jamoasining bola uchun ahamiyatlilik darajasini pasaytirmaydi va shaxsning individual rivojlanishiga nisbatan neytral omil ekanligini ko'rsatmaydi. Agar bola o'zining individual manfaatlari bilan tengdoshlarning diqqat-e'tiborida bo'lsa, agar o'rtoqlari uni qiziqtirgan qadriyatlar dunyosiga qo'shilish uchun sharoitlar yaratilsa, u holda jamoa mazkur manfaatlarning rivojlanishida ijobiy rol o'ynaydi.

Shu bilan birga, o'quvchilar manfaatlarining to'liq mos kelishi har doim ham samara beravermaydi. O'quvchi o'z manfaati va talablarini birgalikdagi faoliyatda qondirishi bilan birga, agar ular biron bir sohada tengdoshlari manfaatlaridan tashqariga chiqmasa, u holda u jamoani boyitmaydi.

T. V. Yermolova, S. Yu. Mesheryakova va N. I. Ganoshenkolarning fikriga ko'ra, agar bola o'z manfaatlarini farqlashni o'rganmagan holda jamoaning manfaatlariga ko'r-ko'rona bo'ysunsa, jamoaviy va shaxsiy manfaatlarining mos kelishi mavhumdir. Birgina o'quvchining qiziqishlari va ehtiyojlari nafaqat jamoa tomonidan baham ko'riladi, balki o'ziga nisbatan salbiy munosabatni ham keltirib chiqaradi. Bunday holda u o'rtoqlarini o'z manfaatlarini dunyosiga kiritishga harakat qilmaydi va jamoa uning individualligining rivojlanishida salbiy omilga aylanadi.

Bolaning hatti-harakatlarida ijobiy tomonlaridan ko'ra salbiy narsalarni ko'proq payqash natijasida, o'rtoqlari unga har doim ham ob'ektiv va xolisona baho bera olmasliklari mumkin. Faqat o'qituvchigina o'quvchining o'ziga xosligini, ajoyibligini tezda payqay oladi. Shu sababdan ham uning ijtimoiy faol o'quvchi maqomini o'qituvchi shakllantirishi lozim. Kattalargina shaxsning faol ijtimoiy rivojlanishi uchun shart bo'lgan ijodkorlik istagi va layoqatini ko'ra oladi. Bolaning ijodiy faoliyati ko'p jihatdan u tushadigan ijtimoiy muhitga bog'liq.

Jamoda o'quvchining ijodiy individualligi turli hayotiy taassurotlarda, jamoa tomonidan bajariladigan vazifalarning murakkabligi va jozibadorligi, nostandart harakatlarni talab qiladigan turli xil vaziyatlarda rivojlanadi. So'nggisi ayniqsa muhimdir, chunki ijodiy yo'naltirish asosan kuch, aqliy va emotsional harakatlarni talab qiladigan vaziyatlarda namoyon bo'ladi. Ko'pincha bunday vaziyatlar o'qituvchi

tomonidan jamoaviy faoliyatda paydo qilinadi, chunki ularning o'zo'zidan paydo bo'lishining ehtimoli juda kamdir. Shu sababli tengdoshlar jamoasidagi faoliyat yorqin, taassurotlarga boy, mazmunli va qiziqarli bo'lishi, har bir ishtirokchining xususiyatlari va imkoniyatlariga e'tibor qaratilgan bo'lishi lozim. Jamiyatda ma'lum ijtimoiy funktsiyalar orqali o'zini o'zi tasdiqlashga va o'zini namoyon qilishga intilib, agar bu funktsiyalar bolaning rivojlanishi uchun maqbul bo'lgan faoliyat bilan bog'liq bo'lsa, uning layoqatini va qobiliyatini rivojlantiradi. Harakatlarni tanlashda, u bir tomondan o'zining qobiliyatlari haqidagi ustun fikrlarga, ikkinchi tomondan jamoaning unga bo'lgan munosabatiga e'tiborni qaratadi.

Tengdoshlarning o'z-o'zini ishontirishga bo'lgan urinishlariga bo'lgan munosabati shaxsning o'zini tanib olish jarayoniga tuzatishlar kiritadi. Bunday o'zaro bog'liqlik jamoadagi har bir o'quvchiga nisbatan do'stona muhit yaratilganida, o'quvchilarning xususiyatlari jamoani ma'naviy-axloqiy qadriyatlari tizimining elementlariga aylangan hollarda ijobiy natijalar beradi. Agar biror kishi jamoa uchun ahamiyat kasb etmasa va o'quvchining o'zi ham buni anglamasa, o'zini o'zi tasdiqlash, o'zini o'zi anglash jarayonida uni jamoaga yo'naltirish muvaffaqiyatsiz tugatishi mumkin. SHu munosabat bilan sinf jamoasida mazmunli va xayrixoh muloqotni tashkil etishda o'quvchining o'rni va mas'uliyati ortib boradi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, kichik maktab yoshidagi o'quvchilar bilan ishlashda motivatsiya, diqqat, muloqot, individual yondashuv va oilaviy muhit kabi psixologik omillar muhim ahamiyatga ega. Ularni to'g'ri hisobga olish ta'lim samaradorligini oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI :

1. Zaynab Abdunazarova. (2022). WAYS AND METHODS OF USING ROLE-PLAYING GAMES IN MOTHER TONGUE CLASSES FOR THE SOCIALIZATION OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS. Emergent: Journal of Educational Discoveries and Lifelong Learning (EJEDL), 3(12), 85–90.
2. Abdunazarova, Zaynab Almurod Kizi (2021). IMPORTANCE OF THE PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL USE OF STORY ROLE-PLAYS IN PRIMARY SCHOOL AT NATIVE LANGUAGE LESSONS. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 1 (11), 760-766.
3. Z.A.Abdunazarova. THE PLOT- THE ESSENCE OF ROLE-PLAYING GAMES AND THEIR ROLE IN TEACHING MOTHER TONGUE LESSONS In Web of Scientist: International Scientific Research Journal (WoS) May, 2022/5/26 1239-1244Vol 3 No 5 (2022):
5. Ziyonet.net